

OSMANLI GÖRSEL SANAT KÜLTÜRÜNDE YENİLİKÇİ BİR BAKIŞ: MATRAKÇI NASUH

Zülbiye SEVGİLİ POLAT

Dr. Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, zulbiye@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9768-9921

Sevgili Polat, Zülbiye. "Osmanlı Görsel Sanat Kültüründe Yenilikçi Bir Bakış: Matrakçı Nasuh". ulakbilge, 95 (2025/2): s. 157-165. doi: 10.7816/ulakbilge-13-95-04

Öz

Geleneksel Türk Sanatlarımızdan minyatür, XVI. Döneminde siyasal ve kültürel gelişimlerin etkisi ile yeni üslupların kazanıldığı bir dönem olmuştur. Bu dönemin sanatçısı Matrakçı Nasuh kendi geliştirdiği haritalama tekniği ile dikkat çekmektedir. Kanuni'nin seferlerinde sanatçı kimliği ile yer alan Matrakçı Nasuh yaptığı şehir silüetlerini minyatür olarak yorumlamıştır. Eserlerinde insan figürü pek bulunmayan sanatçı şehirleri, sivil ve askeri mimari yapıları, kaleleri, surları ve şehrin bitkisel örtüsünü çizmiştir. Bu çalışmanın amacı, Matrakçı Nasuh'un harita-minyatür anlayışını inceleyerek onun Osmanlı sanatındaki yenilikçi katkılarını ortaya koymaktır. Literatür taraması ve görsel analiz yöntemiyle hazırlanan bu araştırmada, sanatçının yaşamı, üslubu, eserleri ve tarihsel önemi üzerinde durulacaktır. Böylelikle Nasuh'un Türk sanatına getirdiği özgün katkılar çok yönlü bir perspektifle değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Minyatür, Matrakçı Nasuh, Tasvir

Makale Bilgisi:

Geliş: 24 Şubat 2025

Düzeltilme: 9 Ağustos 2025

Kabul: 11 Eylül 2025

Giriş

XVI. yüzyıl Osmanlı dünyası hem siyasal hem de kültürel açıdan genişleme ve gelişmenin en parlak dönemlerinden birini temsil etmektedir. Bu dönemde, imparatorluğun sınırlarının genişlemesi ve artan diplomatik ilişkiler, sanat ve bilim alanında da yeni arayışları beraberinde getirmiştir. Türk sanatında ilk örneklerinin orta Asya medeniyetlerinde karşımıza çıkan minyatür sanatı, Osmanlı sarayının kültürel kimliğini yansıtan, kendine has üslubu ile önemli ifade araçlarından biri olmuştur. (Kurtoğlu ve Akengin, 2023, s. 603-604).

Konak'a göre minyatür "Orta çağ Avrupası'nda hazırlanan el yazmalarının bölüm başlarında metnin ilk harfinin etrafına kızıl-turuncu minium ile (sülüğen, sülyen, kırmızı kurşun tozu) yapılan miniatura adlı tezhipten gelmekte ve "sülüğenle boyanmış" anlamını taşımaktadır; ancak zamanla minor (küçük) kelimesinin etkisinde kalarak "küçük (resim)" anlamını da kazanmıştır" (2015, s. 229).

Minyatür, Osmanlıca'da "nakış" ve "tasvir" sözcükleri ile de anılmıştır. Minyatür çalışanlara "nakkaş" denmektedir. Minyatür, Latince "miniare" kökünden İtalyanca'ya "miniatura" Fransızca'ya "miniature" diye geçmiş olan sözcüğün Türkçeleştirilmiştir. Miniare "kırmızılamak" anlamındadır (Gürsoy, 2013, s. 116). Minyatür sanatı tarihine bakıldığında XVI. Yüzyıl sanatçısı Matrakçı Nasuh'un eserleri dikkat çekmektedir. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde eser veren Matrakçı Nasuh topografik tasvirleriyle Osmanlı nakış tarihinde öne çıkan isimlerdendir. Tarihi konu edinen yazmalarda olayların geçtiği yerlerin de betimlenmesi gerekliliğinin doğması topografik tasvirin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman döneminde haritacılığın da gelişmesinin etkisiyle, Kanuni'nin seferlerine de katılmış olan yazar, bilim adamı ve nakkaş olarak Matrakçı Nasuh topografik tasviri yaratmıştır (Çelikbağ ve Geçen, 2019, s. 746).

Matrakçı Nasuh'un Hayatı

Matrakçı Nasuh, 1480 yılında Bosna'da doğmuş, Osmanlı saray eğitim kurumu olan Enderun'da yetişmiştir. Asıl adı Nasuh bin Karagöz el-Bosnevî'dir. Enderun'daki eğitimi sayesinde dönemin matematik, hat, tarih ve güzel sanatlar alanında en iyi hocalarından ders almış, çok yönlü bir entelektüel kimlik geliştirmiştir. Aşık Çelebi, cülüsundan sonra II.Beyazıt'ın atadığı Sai'nin öğrencisi olduğundan bahsetmiştir (Yurdaydın, 1965). Matrakçı'nın, kendi eserlerinde verdiği bilgiye istinaden, asıl isminin "Nasûh bin Karagöz bin Abdullah el-Bosnevî" olduğu günümüzde kabul görmüş bir olgudur (Erkan, 2011, s. 182).

Erkan Matrakçı Nasuh'un ismini sadece iki eserinde kaydettiğini yazmaktadır. Bunlardan ilki matematik ile ilgili olan eseri "Cemâlü'l-Küttâb ve Kemâli'l-Hüssâb"'dır. Matrakçı, ismini önce "Nasûh b. Abdullah" sonra "Nasûh b. Karagöz el-Priştêvî" şeklinde yazmıştır. İkinci kez ise gene matematik ile ilgili olan ve Zagreb'te bulunan "Umdetü'l-Hisâb" adlı eserinin bir nüshasında yazmıştır. Bu eserde de Matrakçı, tıpkı diğer eserinde olduğu gibi adını "Nasûh b. Karagöz el-Priştêvî" şeklinde belirtmiştir (2011, s. 182), (Aydemir, 2021, s. 43).

Nasûh'un, "Umdetü'l-Hisâb" (Erkan, 2011, s. 182), 1537-1538 Kanuninin doğu ve batı seferlerini anlattığı Fetihname-i Karabuğdan, Beyan-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn Matrakçı Nasuh'un Kanuni'nin ilk İran seferine ait minyatürlü eseridir. Beyân-ı Menâzil-i Süleymannâme 'nin Marburg nüshası Kanuni'nin ikinci İran seferine ait bir eserdir. Matrakçı Nasuh Süleymannâme adlı eserinin Tarih-i Feth-i Sikloş ve Estergon ve İstünibelgrad adlı bölümünde Estergon Kalesi ve Belgrat Kalesi'nin alınmasını anlatmaktadır. Cemal el-Küttâb ve Kemal el-Hüssab adlı eseri matematikle ilgilidir. Mecma 'El-Tevârih (1520) "926/1520 yılında Mecma' el – Tevârih adı ile ünlü Taberi tarihini Arapça aslından Türkçeye çevirmiştir. Tuhfet El-Guzât (1529) silahşörlüğe ait bir eseridir (Aydemir, 2021, s. 43-44)

Matrakçı Nasuh, yeni bir gözlemci tekniği geliştirerek yarattığı minyatürlerin yanında tarihçi, coğrafyacı, matematikçi ve silahşor kimlikleri ile de göz doldurmuştur. Yaşadığı dönemin Osmanlı sanatında görsel yaratma kültüründe çığır açan bir sanatçı olgusuna sahip olmuştur. Onu eşsiz yapan yaratıcılığı ve minyatür ile kendi yarattığı haritalama yöntemi olan topografik çizimi aynı anda kullanmasıdır. Bu yeni olgu, klasik Osmanlı minyatüründe yer alan figür içeren kompozisyonlardan farklılaşarak şehir, kale ve yolları, ayrıntılı ve kuşbakışı tasvir etmesiyle, eserleri tarihi belge olmuştur. Çizdiği minyatürlerde adı ressam olarak geçmeyen sanatçının, minyatürlerin ketebelerinde yazdığı metinlerde kullandığı kelimelerden eserleri onun yaptığı anlaşılmaktadır (Tanındı, 1993, s. 412).

Minyatürlerinde zaman ve mekânı gerçekçi üslupla ele alan ve açık bir perspektifle "ortamın fotoğrafını çeker gibi" eserler üreten Matrakçı Nasuh'un çalışmaları tarihi belge niteliği taşıdığından (Araz ve Mant Menay, 2022, s. 2839) disiplinler arası yaratıcılığın başlangıcı sayılabilir. Yarattığı eserlerinde, seferler sırasında kısa süre

içinde geçilen yerlerin, mimarisini, kale ve surlarını, geçilen şehirlerin görünümünü, tabiatını ve bu tabiat içinde yaşayan canlıları (geyik, tavşan vb.) canlı biçimde minyatürleştirmiştir (Aslanapa, 1989, s.372).

XVI. ve XVI. Yüzyıl Minyatür Sanatının Özellikleri

Minyatür tasvirleri genel olarak detay barındıran renklendirilmiş resim olarak bilinirler. Dönem minyatürlerinde yazılan metinlerin tasvirlerini görmek mümkündür. Canlı renkli boyaların, yıldızların kullanıldığı bu eserler, yapıldığı dönemin sanatsal izlerini de yansıtmaktadırlar. Her dönemde sanatsal özelliklerin farklılık göstermesi sanatçıların hayal güçlerini ve kabiliyetlerini geliştirmelerine neden olmuştur.

XV. Yüzyıl Fatih Sultan Mehmet dönemi minyatür sanatının önem kazandığı bir dönem olmuştur. Edirne nakkaş hanesinin dışında İstanbul'un fethi ile İstanbul'da nakkaşhane yapılmıştır (Görsel 1). Bu dönemde farklı yerlerden sanatçılar gelmesiyle minyatür sanatında gelişmeler yaşanmıştır. İtalyan Ressamların saraya gelerek padişahın portrelerini yapması, minyatür sanatına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (Kurtoglu ve Akengin, 2023, s. 607).

XV ve XVI. yüzyılları arasında Herat ve Şiraz okullarının etkileri, Doğu sanatçıların etkisi, Doğu'dan gelen sanatçı etkileri, yerel sanatçıların kompozisyon becerileri ile o dönemin minyatürlerinde farklı üsluplar gelişmiştir. Minyatür kompozisyonlarında mimari yapılar, doğa elamanlarının (uçları kıvrık selvilere, bahar dalları, renkli çiçekler vb.), insan figürlerinin sarıklı, bıyıklı, giysilerinin ayrıntılı şekilde bezenmiş olduğu görülmektedir (Çok, 2021, s.125).

XVI. yüzyıl Kanuni döneminde minyatür sanatı klasik üsluba kavuşmuş, saray okullarındaki sanatsal gelişmeler ile bu kitap sanatı batı etkisinden arındırılarak kendine özgü gerçeklik ile önemli olay ve kişileri ayrıntılı biçimde belgeleme biçimini oluşturmuştur (Rende, 1077, s. 29) (Kurtoglu ve Akengin, 2023, s. 607).

Görsel 1. Matrakçı Nasuh'un İstanbul manzara minyatürü detay (Bağlantı 1).

Matrakçı Nasuh'un Üslubunun Özellikleri

XVI. yüzyıl topografik kent tasvirleri konusunda çokça örneğin verildiği bir dönemdir. Piri Reis'in *Kitab-ı Bahriyesi* (1521), dönemin en önemli coğrafi kaynaklarından biri olarak bilinir. Ancak kara coğrafyası ve şehir tasvirleri, deniz haritacılığına kıyasla daha sınırlı kalmıştır. Tarihi belge özelliği taşıyan resimli yazmalarda Osmanlı ordusunun sefer ve savaşlar sırasında konuştığı yerler, insansız olarak topografik bir tarzda minyatürleştirilmiştir. Bu tarz eserlerin ilk örneğini denizci ve kartograf Piri Reis'in Akdeniz limanlarını anlattığı "Kitab-ı el Bahriyye" isimli eseri sayılmaktadır. Bu kitap Kanuni Sultan Süleyman'a takdim edilmiştir. Matrakçı Nasuh Piri Reis'in topografik resim anlayışını kendi yorumlayarak, geliştirerek devam ettiren bir nakkaştır (Aydemir, 2021, s. 38).

Bu noktada Matrakçı Nasuh'un katkısı, Osmanlı görsel kültüründe benzersizdir. Osmanlı minyatüründe "Topoğrafik Ressamlık" adı verilen yeni bir tasvir türünün yaratıcısı olarak klasik minyatür sanatının estetik üslubunu, topoğrafik haritacılığın doğruluğu ile birleştirmiştir. Nasuh'un şehir ve güzergâh tasvirleri hem coğrafi bilgi sunmakta hem de minyatür sanatının inceliğini yansıtmaktadır. Bu açıdan onun eserleri, Osmanlı minyatür sanatında yeni bir türün, yani "harita-minyatür" (Arık, 1975, s. 5) birleşerek hem sanat hem de bilim açısından onun eserlerinde yenilikçi bir görsel ifade biçimi ortaya çıkarmıştır. Bu durum, onun eserlerini yalnızca sanatsal değil, aynı zamanda tarihsel ve coğrafi belge olarak görme anlayışının öncüsü olarak değerlendirilebilir. Matrakçı Nasuh'un eserleri insansız sayılabilecek biçimde manzara tasvirleri içermektedir. (Arık, 1975, s. 5). Matrakçı Nasuh, eserlerinde pek figür tasvir etmezken (Aslanapa, 1989, s. 372) şehirleri ve kasabaları camiler, köprüler, hanlar, surlarıyla ve doğal manzarası (nehirler, bitki örtüsü vb.) birlikte ayrıntılı biçimde minyatürleştirmiştir. Bu biçimsellik kuşbakışı bir perspektif yaratmaktadır.

Matrakçı Nasuh'un Eserlerinin Tarihsel ve Kültürel Önemi

Matrakçı Nasuh'un eserleri, yalnızca sanatsal değer taşımakla kalmaz, aynı zamanda Osmanlı tarihçiliği ve şehircilik açısından da önemli belge özelliği taşımaktadır. Kuşbakışı olarak harita niteliği taşıyan minyatürleri o dönemin şehir dokusunu, sefer güzergâhlarını (Görsel 2) ve mimari üslubunu ayrıntılı biçimde yansıtmıştır (Aydemir, 2021, s.49).

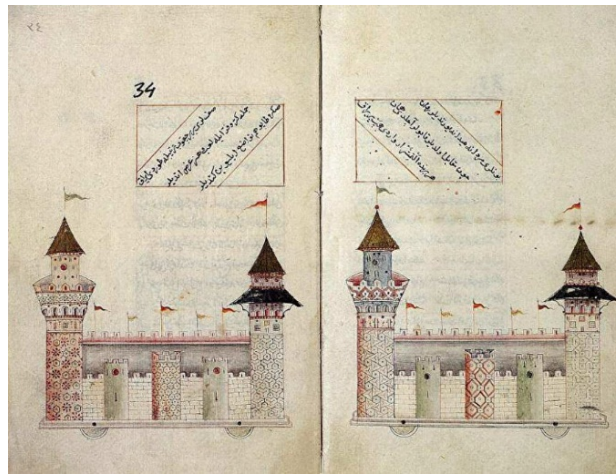
Görsel 2. Kanuni'nin doğu seferinde geçtiği yerlerin haritası (Aydemir, 2021, s.48).

Nasuh'un eserleri, Osmanlı şehirlerinin planlanmasını ve mimari dokusunu görsel olarak belgeler. İstanbul, Tebriz, Bağdat ve Halep (Görsel 3) gibi şehirlerin kuşbakışı tasvirleri, o dönemdeki kentsel yapı ve sokak dokusu hakkında önemli bilgiler sunmaktadır (Aydemir, 2021, s. 401).

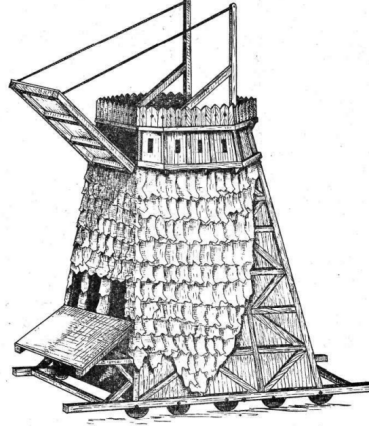
Görsel 3. Halep minyatür resmi (Aydemir, 2021, s.369).

Matrakçı Nasuh'un dikkat çeken eserlerinden biri "Tuhfet El-Guzât" dır. Silahşörlük hakkında kapsamlı bilgiler sunan bu eser beş fasıl halinde hazırlanmıştır. Eserin ilk dört fasılda çeşitli savaş aletlerinin kullanım yöntem ve teknikleri anlatılmış son fasılda ise Nasuh tarafından kâğıt ve deriden yapılmış iki hisardan ve askerlerin oyun meydanlarında karşılaşma düzeninden bahsedilmiştir (Albayrak Sak, 2023, s. 75). Yapımında deri ve kâğıt kullanılarak hazırlanan bu maket, beşer kule ve dörder kapılı olarak toplu tüfekli, yüzleri siperlikli, başları miğferli, bellerinde kılıç, iki yanlarında yay ve ok bulunan askerlerin Kanûnî Sultan Süleymân'ın oğulları şehzade Mustafa, Mehmed ve Selim için 1530 senesinde At Meydanı'nda yapılan sünnet düğün şenlikleri sırasında alana getirerek savaş oyunu sergiledikleri, Nasuh ve matrakçıların yaptıkları oyunların da çok beğenildiği bilinmektedir (Karadeniz, 2019, s. 11) (Albayrak Sak, 2023, s. 93). Bu maketlerin gösteriden önce tekerlekler üzerinde yürütülerek meydanda karşılıklı yerleştirilerek hisarların (Görsel 4) içindeki öğrencilerin, toplar, tüfekler ve matraklarla yaptıkları gösterilerden etkilenen Süleyman, Nasuh'u Üstat ve Reis unvanlarına layık görmüştür (Bağlantı 1). Matrakçı Nasuh bu hisar maketini çizimleri ile minyatürleştirmiş ve silahşörlük, savaş sanatı, askeri silahların kullanımı ile ilgili yazdığı Tuhfet El-Guzât adlı eserinde yer vermiştir (Karadeniz, 2013, s. 2). Ayrıca şenlikte Cilindi Canım adındaki Cündiler Bölüğünden önemli bir ustanın da yer aldığı biliniyor. Bu usta arkadaşlarıyla kâğıt ve mukavvadan iki hisar yapmış, buralara yüzer asker yerleştirmiştir. Toplarla birbirlerine savaş açan askerler tutsakları dışarı çıkardıktan sonra kale ateşe verilmiştir (Yerdelen, 2001, s. 162).

Görsel 4. Yürüyen hisar (Kaya, 2013, s. 155).

Matrakçı Nasuh'un Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 2206'da kayıtlı Tuhfetü'l-Guzât adlı eserindeki "İki Hisâr-ı Kerr ü Ferr" adlı oyununun çizimi (İnan, 2019, s.490). Osmanlı dönemi şenliklerinde yapılan görkemli geçitler çoğu kez yabancı konuk ve elçilere, temsilcilere devletin gücünü, sosyal yaşantısını görsel olarak sunarken askeri gösteriler ile devletin gücünü izleyicilere sunduğu düşünülmektedir (Şakiroğlu, Bağlantı 2).

Görsel 5. Fâtih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethinde yaptırdığı kulelerden biri (Dağtekin, 1951, s. 147).

Askeri eğitim disiplin içinde bir ordunun yaratılmasında önem teşkil etmektedir. Osmanlı yetkililer devletin kuruluşundan beri askeri eğitime önem vermişlerdir. Orhan Bey, Mısır Elçisi Hüseyin Kalpaven Bey'in hediye verdiği "Silahşörlük ilmi" hakkındaki Arapça kitabı beğenerek Türkçe diline çevirterek askeri eğitimlerde uygulamıştır.

Genelkurmay Başkanlığı 'ına göre;

XVI. yüzyılın iyi bir gözlemcisi olan Busbecq, İmparatorluğun muazzam kaynakları, zinde kuvvetler, silâh tecrübesi ve alışkanlık, tecrübeli askerler, zafer kazanmaya alışkanlık, güçlülere sabırla katlanma, an aşma, nizam ve disiplin, nefse hâkimiyet, uyanıklık, sessizlik ve alçak gönüllülük ne bir şikâyet ve ne de düzensiz bir hareket, azamî asayiş diyerek Osmanlı devletindeki düzenden bahsetmiştir. Kapıkulu Ocakları'nın kuruluşundan itibaren barış zamanlarında yeniçerilere ok atma eğitimi, tüfeğin kullanılmaya başlanmasından sonra da tüfek eğitimi yaptırılır, bu eğitimlerde başarı gösterenlere ödülleri verilir. Hükümdar sefere gidince; bu eğitimi yaptıran talimhaneciler de birlikte sefere giderler, orada da Yeniçeri Ocağı'na yeni giren askerlere eğitim yaptırırlardı (TC. Genelkurmay Başkanlığı s. 247-248).

Osmanlı askerî teşkilatında modern anlamda tatbikat kavramı XVIII. yüzyıldan itibaren kurumsallaşmaya başlamış olsa da daha erken dönemlerde farklı biçimlerde "deneme" ve "gösteri" işlevi gören uygulamalar mevcuttu (Tekin, 2024, s.25) Bu bağlamda Matrakçı Nasuh'un 16. yüzyılda minyatürleştirdiği iki adet kale prototipi "**Yürüyen Hisar**" sadece bir sanat eseri değil, aynı zamanda Osmanlı'nın askerî düşünce yapısını ve teknolojik denemelerini yansıtan önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, Fatih'in İstanbul'un fethi için yaptırdığı kuleler (Görsel 5) gibi bu tür askerî maket ve projeler yalnızca savaş için değil, saray şenlikleri gibi gösterilerde de sergilendiği günümüze gelen minyatürlü yazmalarda yer almaktadır. Bu kalelerin prototipi "**Yürüyen Hisar**" sadece bir sanat eseri değil, aynı zamanda Osmanlı'nın askerî düşünce yapısını ve teknolojik denemelerini yansıtan önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Matrakçı Nasuh'un "Yürüyen Hisar" maketi Osmanlı'da askerî tatbikat kültürünün erken bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu eser, Osmanlı askerî zihniyetinde hem yenilikçi teknolojik arayışların hem de askeri gücün halka ve diğer milletlerden gelen devlet temsilcilerine eğlence ve heyecan barındıran görsel sunumların varlığına işaret eder. Daha sonraki yüzyıllarda düzenli tatbikat ve manevralar biçiminde kurumsallaşacak olan askerî gösterilerin, bu tür erken örneklerle zihinsel ve sembolik bir temele kavuştuğu söylenebilir.

Sonuç

Matrakçı Nasuh, Osmanlı minyatür sanatını, tarihçiliği ve coğrafya bilgisi ile bir araya getirerek topografik eserler yapan bir sanatçıdır. XVI. yüzyıl minyatür sanatına yeni bir üslup kazandırarak zamanının ötesinde eserlerini oluşturmuştur. Kuşbakışı açıyla topografik çizimler oluşturan Matrakçı Nasuh 16. yüzyıl Osmanlı şehirlerini, sefer güzergâhlarını ve geçilen yerlerdeki mimari dokusunu ve çevre düzenini ayrıntılı biçimde belgeleyen önemli tarihi kaynaklar oluşturmıştır. Nasuh'un minyatürlerinde canlı renkler kullanmıştır ve her şehir veya yapı belirgin biçimde vurgulanmıştır. Kompozisyon, okuyucunun gözünü yönlendirici bir şekilde planlanmıştır; ana yollar, surlar ve önemli yapılar öne çıkmaktadır. Oluşturulan teknik hem estetik bir bütünlük sağlarken tarihi bilgi aktarımını da desteklemektedir. Dağlar, nehirler ve bahçeler şematik biçimde işlenmiştir. Böylelikle çizilen şehrin veya güzergâhın çevresel görünürlüğü görsel olarak sunulmuştur. Onun eserlerindeki detaycılık, sanat ve bilginin bir araya geldiği özgün bir görsel dil oluşturur. Matrakçı Nasuh'un çalışmaları, Osmanlı görsel kültürünün ve tarih yazımının anlaşılmasında vazgeçilmez bir rol oynamaktadır. Onun harita-minyatür üslubu, sanat ile bilim arasındaki sınırları kaldırarak, geçmişi hem estetik hem de tarihi belgelenmiş bir biçimde gelecek nesillere aktarmaktadır. Matrakçı Nasuh'un askeri becerileri de onun zamanında öne çıkan olgularından biridir. Tuhfet El-Guzât Matrakçı Nasuh'un silahşörlük üzerine yazdığı eseridir. Bu eserde geçen "Yürüyen kuleler" minyatürü dikkat çekmektedir. Bu kuleler Kanûnî Sultan Süleymân'ın oğulları şehzade Mustafa, Mehmed ve Selim için düzenlenen sünnet düğünü şenliklerinde alana getirerek savaş oyununun sergilendiği, Nasuh ve matrakçıların yaptıkları oyunların da çok beğenildiği kaynaklarda yer almıştır.

Matrakçı Nasuh, yalnızca bir sanatçı değil; tarihçi, asker, coğrafyacı ve kültürel bir kimlik taşıyarak, bilgisini görsel, yazılı ve nesnel bir şekilde ifade etme biçimlerini ortaya koymuştur. Matrakçı Nasuh Osmanlı Sanatının çok yönlü kültürel mirasının önemli bir temsilcisi olarak sonraki nesillere ilham olmaya devam edecektir.

Kaynaklar

- Albayrak Sak, V., (2023) Osmanlı Askerî Literatürüne Ait "Silahşornâme ve Tuhfetü'l-Guzât" 'ta Savaş Aletleri, *Harp Tarihi Dergisi*, 7, s. 71-98.
- Araz, M., ve Menay, S. M. (2022) Matrakçı Nasuh'un İznik Şehir Minyatürü Çini Uygulama Örneği. *Atlas Journal*, 8(50), 2838-2850.
- Arslan, K. (2017). Eğitimde Yapay Zekâ ve Uygulamaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 71-88.
- Arık, R., (1975) *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Aslanapa, O., (1989). *Türk Sanatı* (18. Basım), Remzi Kitapevi:İstanbul.
- Aydemir, S., (2021) İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde Bulunan T5964 Numaralı Beyan-İ Menazil-İ Sefer-İ İrakeyn Yazmasındaki Kale ve Kent Görünümlü Minyatürlerden Örnekler, (yüksek lisans tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelikbağ, T. ve Geçen, F. (2019). Matrakçı Nasuh'un Topografik Minyatürlerinde Panoramik Görünüm, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 27: s. 744, 757.
- Dağtekin, H., (1951) İstanbul'un Fethinde Kullanılan Yürürkuleler, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 9 (1-2), 145-163.
- Erkan, D., (2011) Matrakçı Nasuh'un Hayatı ve Eserleri Üzerine Notlar, *Osmanlı Araştırmaları*, 37, s: 181-197.
- Gürsoy, F. (2015) Minyatür Sanatında Dermatoloji, *Türk J Dermatol*, 7: 116-118.
- İnan, G., (2019) *Târih-İ Âl-İ Osmân (Osmanlı Tarihi 699-968/1299-1561) Matrakçı Nasuh*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 118, İstanbul.
- Karadeniz, Ü., (2013). Silahşorluğa Dair Önemli Bir Kaynak: Anonim Silahşorluk

- Risalesi. *Belgeler*, Xxxiv, 1-16,
https://www.academia.edu/41850690/Silah%C5%9Forlu%C4%9Fa_Dair_%C3%96nemli_Bir_Kaynak_Anonim_Silah%C5%9Forluk_Risalesi Erişim Tarihi: 28.01.2025.
- Karadeniz, Ü., (2019) *Tuhfetü'l-Guzât Bir Silahşorluk Risalesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.
- Kaya, Ü., (2013) *Matrakçı Nasuh ve Eserleri Tuhfetü'l-Guzat*, (yüksek lisans tezi), Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Konak, R. (2015) Minyatür Sanatı Bağlamında Minyatür ve Nakış Kelimelerinin Anlamına İlişkin Bilgiler, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2015 19 (1): 227-238.
- Kurtoğlu, S. ve Akengin, G., (2023) 15-16. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatının İncelenmesi ve Disiplinler Arası Yaklaşımlarla Güncel Sanat Pratiklerinde Yorumlamaları, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum / Education And Society In The 21st Century*, / 11/33, s.601-619
- Çok, B. (2021) Osmanlı Minyatür Sanatının Üslup Özellikleri, *Socrates Journal Of Interdisciplinary Social Researches*, 7(13), 120-142. <https://doi.org/10.51293/Socrates.136>
- Yerdelen, S. Y., (2001) Osmanlı Şenliklerinde Kullanılan Nahl, Yapma Bahçe, Şekerden Tasvirler ve Tasarımcıları, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 17, s. 157-164.
- Yurdaydın, H.G., (1965). Matrakçı Nasuh'un Hayatı ve Eserleri ile İlgili Yeni Bilgiler, *Belleten*, 29, 329-354.
- Tekin, B., (2024) *Askeri Disiplin ve Osmanlı Ordusunda Örnekleri*, (Bitirme tezi), İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.
- Tanıncı, Z., (1993) *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı, Türk Minyatür Sanatı*, Bölüm 15, Türkiye İş Bankası Yayınları: İstanbul.
- Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri* (III. Cild / 7) Osmanlı İmparatorluğu Kara Kuvvetlerinin İdarî Faaliyetleri Ve Lojistik (1299-1913), Genelkurmay Basım Evi: Ankara
- Bağlantı 1: <https://www.stinpoli.com/matrakci-nasuh-minyaturleri/> erişim tarihi: 28.01.2025.
- Bağlantı 2: <https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-file/19612> erişim tarihi: 29.01.2025.

A NOVATORY PERSPECTIVE IN OTTOMAN VISUAL ART CULTURE: MATRAKÇI NASUH

Zülbiye Sevgili Polat

ABSTRACT

Miniature painting, one of our traditional Turkish arts, underwent a period of development in the 16th century, gaining new styles under the influence of political and cultural developments. The artist of this period, Matrakçı Nasuh, attracted attention with his own developed mapping technique.

Matrakçı Nasuh, who is known in history for his role as an artist accompanying Sultan Suleiman the Magnificent on his campaigns, interpreted city silhouettes as miniatures. Rarely featuring human figures in his works, the artist depicted cities, civil and military architectural structures, castles, walls, and the city's vegetation.

The aim of this study is to examine Matrakçı Nasuh's understanding of map-miniature and reveal his innovative contributions to Ottoman art. Prepared using literature review and visual analysis methods, this research will focus on the artist's life, style, works, and historical significance. Thus, Nasuh's original contributions to Turkish art will be evaluated from a multifaceted perspective.

Keywords: Miniature, Matrakçı Nasuh, Depiction